

AV PER M. NORHEIM-MARTINSEN

Intet nytt fra Vestfronten

– EUs forsvarssamarbeid 20 år

20 år er gått siden St-Malo avtalen i 1998 markerte starten på EUs forsvarssamarbeid. Planene lå der allerede i den tentative formuleringen “den eventuelle utviklingen av en felles sikkerhets- og forsvarspolitik”, som ble tatt inn i Maastricht-traktaten i 1993. Men det var en bilateral erklæring fra Europas to sterke militærmakter, Frankrike og Storbritannia, som satte planene ut i livet. Den ene av de to, Storbritannia, er nå på vei ut av EU. Det bør være nødvendig å påpeke at BREXIT vil ha stor betydning for det europeiske forsvarssamarbeidets videre skjebne.

Per M. Norheim-Martinsen er førsteamanuensis ved Forsvarets høyskole og forfatter av boken *The European Union and Military Force* (Cambridge University Press, 2013).

Samtidig med stadig pågående BREXIT-forhandlinger, vedtok de fleste av de gjenværende medlemsstatene den 11. desember 2017 å gå videre med såkalt permanent strukturert samarbeid, eller PESCO. EUs høyrepresentant for utenriks- og sikkerhetspolitikk, Federica Mogherini, beskrev straks avtalen som en ny æra for EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitik, som går under det engelske akronymet CSDP. Kommisjonspresident Jean Claude Juncker tvitret samme dag: “Lisboatraktatens Tornerose har våknet: PESCO er endelig en realitet”. Det er imidlertid ikke første gang vi har hørt lignende uttalelser fra Brussel. EUs historie er strødd med slike “hour of Europe”-øyeblikk, og PESCO-vedtaket går neppe inn i historien som et avgjørende skritt mot en europeisk forsvarsunion. I realiteten er ikke PESCO noe annet enn nok en intensjonsavtale om mer forsvarsmateriellsamarbeid, hvor medlemsstatene i ulik grad har forpliktet seg til å delta langs en portefølje på 27 samarbeidsprosjekter – eller *pooling and sharing* i ny språkdrakt, om man vil. Sistnevnte idé ble lansert av Tyskland og Sverige i 2010, men førte med seg få konkrete resultater. Så det er fristende å avfeie PESCO som enda et uforløst øyeblikk i sagaen om CSDP, for å holde oss til kommisjonspresidentens litt uheldige eventyranalogi. Samtidig vil det være en grov underdrivelse å påstå at ingenting har skjedd på de 20 årene CSDP har eksistert.

Denne artikkelen er et forsøk på en statusoppdatering på EUs forsvarssamarbeid. Den fokuserer på tre sentrale temaer. Det første er idéen om at EU med PESCO har tatt et sjumilssteg mot en europeisk forsvarsunion, slik det blir antydnet. Det gjenstår fortsatt å se, men dersom man sammenligner dagens situasjon med øyeblikk hvor EU faktisk har tatt avgjørende steg mot et tettere forsvarssamarbeid, er det liten grunn til overdreven optimisme. For å illustrere dette poenget, skal vi dvele litt ved omstendighetene som frembrakte EUs første sikkerhetsstrategi i 2003.

Det andre temaet denne artikkelen forfølger, er de nasjonale drivkreftene bak det som nå er i ferd med å skje. Frankrike og Storbritannia har som nevnt vært motoren i CSDP-samarbeidet. Hva skjer

når Tyskland erstatter Storbritannia som stempel i denne motoren? De lange linjene i hver av de tre stormaktenes holdning til CSDP kan fortelle oss mye om hvilken retning samarbeidet vil ta.

Det tredje temaet artikkelen tar opp, er hvordan CSDPs rolle har endret seg over tid. CSDP var opprinnelig ment å være et sivil-militært krisehåndteringsinstrument til bruk utenfor Europas grenser. Men det var for EUs mariner ble satt inn for å beskytte Europas yttergrenser mot flyktningstrømmene fra sør. CSDP har i likhet med NATO, vendt nesen hjem. Forskjellen er at EU aldri var tiltenkt noen forsvarsrolle innenfor Europas grenser. Fra å være en sivil-militær aktør forbundet med begreper som helhetlig tilnærming, myk makt, sivil makt og normativ makt, har EU på mange måter beveget seg i retning av det som kan forventes av en tradisjonell forsvarsunion, felles forsvar av eget territorium mot ytre trusler. En slik dreining burde kanskje bekymre et utenforland som Norge mer enn om dette kun dreide seg om en og annen krisehåndteringsoperasjon i Afrika.

Denne og andre implikasjoner for Norge kommer vi tilbake til dette mot slutten av artikkelen.

Sjumilssteg mot en europeisk forsvarsunion?

Men la oss først gå tilbake 15 år til 2003 og lanseringen av den europeiske sikkerhetsstrategien (ESS), et forbillig kort og konsist strategidokument, forfriskende fritt for politiske floskler og tvetydigheter.¹ ESS uttrykte en klar og tydelig visjon for CSDP, som samtlige medlemsstater stilte seg bak. Dette har aldri skjedd igjen.

EU kom med en oppdatert versjon i 2008 og formulerte på nytt en global sikkerhetsstrategi i 2016, men begge manglet de strategiske kvalitetene som kjennetegnet 2003-versjonen, og gikk raskt i glemmeboken. Hvis EU på noe tidspunkt kan sies å ha tatt et sjumilssteg mot et tettere forsvarssamarbeid, var det med ESS i 2003. Kontrastene til fjorårets PESCO-avtale kunne neppe vært større.

Tilbake i 2003 krevde den politiske situasjonen umiddelbar og kraftfull handling fra europeernes

Storbritannias overraskende beslutning om å trekke seg ut av EU kan ha satt ny dynamikk i EUs forsvarssamarbeid. (Bilde: <https://www.lecourrierderussie.com/>)

side. Etter Irak-invasjonen var det et behov for å lappe sammen forholdet mellom det gamle og nye Europa og signalisere overfor Washington at Europa sto samlet. I den kaotiske politiske situasjonen som hadde oppstått, iverksatte samtidig EU sin første sivile krisehåndteringsoperasjon i Bosnia, raskt etterfulgt av sin første militære operasjon i Makedonia. Man lyktes med å lande den såkalte Berlin pluss-avtalen, som blant annet ga EU tilgang til NATOs kommandostruktur. Sommeren 2003 iverksatte sågar EU sin første autonome militære operasjon i Den demokratiske republikken Kongo, en operasjon som i ettertid har blitt stående igjen som EUs største militære bragd. Alt dette betød at EU trengte en felles strategi, som kunne forankre og legitimere den sikkerhets- og forsvarspolitikken som allerede var i ferd med å komme til konkret uttrykk på Balkan og i Afrika, og stake ut retningen for det videre arbeidet.

Resultatet var dette korte, bemerkelsesverdige tydelige dokumentet, som ble løst trykt i havn av

den første høyrepresentanten for CSDP Javier Solana. Hans rolle i dette arbeidet kan neppe overvurderes. Internasjonal politikk skapes ikke av enkeltpersoner, men det er liten tvil om at Solana var i stand til å spille på et fordelaktig politisk klima tidlig på 2000-tallet, samtidig som han i kraft av sin stilling og posisjon antakelig også lyktes med å pushe grensene for hva som vanligvis er mulig å få til på det felles sikkerhets- og forsvarsfeltet. Som NATOs tidligere generalsekretær, hadde Solana medlemsstatenes tillit også innenfor forsvarsspørsmål. Han var dessuten godt kjent med medlemsstatenes ståsted og visste hvor langt han kunne gå. Den første høyrepresentanten hadde liten formell makt, men betydelig handlingsrom i kraft av sin personlige rolle og posisjon. Det er for øvrig verdt å merke seg at Lisboa-traktaten i 2007 snudde dette på hodet. Høyrepresentanten fikk mer formell makt, men da medlemsstatene skulle utpeke Solanas etterfølger, falt valget på Catherine Ashton, et ubeskrevet blad i europeisk sammenheng med liten

interesse for forsvarsspørsmål. Hennes etterfølger, dagens høyrepresentant Federica Mogherini, kan heller ikke sies å være noen forsvarspolitisk slugger.

Da sikkerhetsstrategien ble lansert i 2003, var det dessuten i visshet om at dokumentet ville bli sammenlignet med og kontrastert mot USAs nasjonale sikkerhetsstrategi, et poeng som understrekes av de ikke tilfeldige akronymene ESS og NSS. Og det skjedde på et tidspunkt da EU fortsatt kunne påberope seg en profil som en sivil-militær aktør som kunne være et alternativ til USA og utfylle NATO, kanskje særlig i Afrika og Midtøsten. Sikkerhetsstrategien lyktes med å forankre utviklingen av CSDP til EUs historie som et fredsprosjekt og unionens brede politiske profil. EU skulle bli en annerledes sikkerhetsaktør, en helhetlig aktør som kunne spille på alle unionens politiske strenger, et moment som vi skal komme tilbake til nedenfor.

Men kanskje aller viktigst: britene var fortsatt ombord.

Skiftende nasjonale allianser

Siden St-Malo avtalen fra 1998, har CSDP fått utvikle seg – fordi Frankrike og Storbritannia har villet det. Det har utvilsomt skjedd en omfattende utvikling hva gjelder institusjoner, operasjoner, felles politikk på sentrale områder og samarbeid om kapasiteter. Men det har til enhver tid skjedd innenfor rammene av hva Storbritannia og Frankrike, som de to viktigste militærmaktene i Europa, har kunnet enes om. Og det har skjedd med vedvarende støtte fra USA, som siden tidlig på 1990-tallet har vært opptatt av at Europa skulle utvikle en egen forsvarsidentitet, uavhengig av om det skjedde innenfor eller utenfor NATO.² At ikke Brexit skulle påvirke det videre forsvarssamarbeidet i EU, blir dermed en nærmest absurd påstand.

I 20 år har Storbritannia vært en viktig balanse-ende faktor i CSDP-samarbeidet. London har satt ned foten hver gang man har fålet om et eget militært EU-hovedkvarter, eller om å utvikle såkalte autonome – eller det som fra britisk og amerikansk ståsted sees på som dupliserende – kapasiteter. Storbritannia har vært en sterk motstander av slik symbolpolitikk og har heller fokusert på å utvikle CSDP som et tydelig supplement til NATO. Andre vil selvfølgelig

hevde at britene har vært en bremsekloss som nå er borte, og at forsvarssamarbeidet nå kan skyte fart. Men det er absolutt grunn til å stille spørsmål ved om det er det som faktisk nå vil skje. Det vil i så fall kreve tysk-fransk enighet om veien videre.

La oss starte med Frankrike. Holdningen i Paris er at CSDP skal fylle hullene i fransk sikkerhetspolitikk. Det vil si at Frankrike ønsker at EU primært skal gjennomføre krisehåndteringsoperasjoner langs Europas søndre flanke, altså i Midtøsten og Afrika. Dette utgjør et vedvarende trekk ved det franske synet på forsvarssamarbeidet i EU. Det er et syn de har delt med Storbritannia, men ikke nødvendigvis med Tyskland.

Når Frankrike nå snakker om å utvikle EUs strategiske autonomi, så handler det altså om å styrke EUs militære kapasiteter for å gjennomføre operasjoner i Afrika og Midtøsten. Heri ligger det utvilsomt planer om blant annet utvikling av felles kommando og kontroll system, opprettelse av operativt hovedkvarter og andre autonome kapasiteter, alt det som britene tidligere har vært skeptiske til. Men strategisk autonomi, slik franskmennene ser på det, har ingenting å gjøre med at EU skal ta et militært ansvar innenfor Europas grenser, eller konkurrere med NATO om ansvaret for kollektivt forsvar.

Hva så med Tyskland, det andre stempelet i CSDP-motoren? På den ene siden har Tyskland sluttet lojalt opp om en rekke (uforpliktende, men symbolsk viktige) initiativer, som det tidligere nevnte *pooling and sharing* (initiativtaker sammen med Sverige), EUs *battlegroups* (ledernasjon for en multinasjonale gruppe, som i likhet med øvrige *battlegroups*, aldri har blitt brukt) og en rekke materiellsamarbeidsprosjekter under det Det europeiske forsvarsbyrået (kanskje ikke uventet sett i lys av Tysklands forsvarsindustri). På den andre siden har Tyskland sjelden bidratt inn i EUs operasjoner, i hvert fall militært, eller på annen måte vært villig til å påta seg tyngre forpliktelser innenfor denne delen av EUs politikk.

For Tyskland har forsvarssamarbeidet i EU vært en 25 år lang forsvarspolitisk sosialiseringsspross. Det var også hensikten. I forhandlingene frem mot Maastricht-avtalen i 1993, ble en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (FUSP på norsk, CFSP på engelsk)

for EU, og den eventuelle utviklingen av en felles forsvars- og sikkerhets politikk, satt som en forutsetning for tysk gjenforening. Et samlet Tyskland skulle ta sitt ansvar for europeisk sikkerhet, men det skulle skje gradvis og innenfor rammen av det europeiske integrasjonsprosjektet. Det er nettopp dette som har skjedd.

EU var arenaen hvor europeerne, inkludert Tyskland, på fredsommelig og ufarlig vis skulle bygge en egen forsvarsidentitet, eller felles strategisk kultur. Men det var aldri noen tvil om at NATO skulle forbli hjørnesteinen i Europas – og Tysklands – forsvar. Slik er det fortsatt. Det er til NATOs operasjoner Tyskland sender sine soldater, og det er innenfor Baltikum og Østersjøen at Tyskland nå rustet opp. Beslutningen om å gå videre med PESCO i desember var mest for å blidgjøre Frankrike, og fra tysk hold er man tilfreds med at PESCO i overskuelig fremtid kommer til dreie seg om forsvarsmateriellsamarbeid. Noe annet ville vært et klart brudd med måten Berlin har forholdt seg til EUs forsvarssamarbeid til nå.

For å sette det på spissen, har Tyskland hele tiden vært skeptisk til franske og britiske tilbøyeligheter til å gjøre EU til et verktøy for militær intervensjon i tidligere franske og britiske kolonier. Det franskmennene legger i strategisk autonomi, er altså ikke det samme som hva tyskerne legger i begrepet. Det er i det hele tatt noe uklart hva Tyskland egentlig ønsker med forsvarssamarbeidet i EU. Etter at Trump kom til makten i USA, har det blitt snakket om strategisk autonomi i betydningen politisk-militær løsrivelse fra amerikansk dominans. Det har også vært en gryende vilje i Berlin til å ta det transatlantiske forholdet opp til debatt. Men om man skiller ord fra handling, plasserer Tyskland seg fremdeles trygt blant skeptikerne med en gang det er snakk om forpliktende militært samarbeid innenfor EU, i hvert fall hvis man ser på militært samarbeid i tradisjonell forstand. Men så var heller ikke EU ment å være en tradisjonell militær aktør.

En annerledes militær aktør

Da EU ble tildelt Nobels fredspris i 2012, var det enkelte som hevdet at unionen, med utviklingen av en felles forsvarspolitik, hadde sviktet sin opprinnelige

misjon som et fredsprosjekt. I en kronikk i Dagens Næringsliv forsvarte jeg imidlertid Nobelkomiteens valg ved å vise til hvordan CSDP snarere kunne sees på som en naturlig forlengelse av fredsprosjektet EU.⁴ Opp gjennom hele 2000-tallet hadde jo EU solgt inn sine operasjoner som noe annet enn tradisjonelle vestlige militære intervensjoner. EU skulle være et tydelig alternativ til NATO. EUs higen etter militærmakt handlet ikke om forsvar av Europa i tradisjonell forstand, men om å utvide nedslagsfeltet for fredsprosjektet EU til Europas konfliktfylte nabolag. EU skulle være en annerledes militær aktør, som i motsetning til NATO, kunne spille på hele spekteret av sivile og militære virkemidler, et budskap som falt i god jord på et tidspunkt hvor helhetlig tilnærming og stabiliseringsoperasjoner fremdeles var noe vestlige stater hadde tro og appetitt på. Samtidig kaptet man innenfor forskermiljøene om å komme opp med begreper eller merkelapper som kunne beskrive EUs annerledeshet. Fellesnevneren for begreper som sivil makt, normativ makt og transformativ makt, er imidlertid at de raskt mistet mening etterhvert som realitetene kom i veien for EUs ambisjoner.⁵

I en tankevekkende artikkel fra 2008 hevder Mark Gilbert at den dominerende, progressive tolkningen av det europeiske integrasjonsprosjektet har ført til en overforenklet, ahistorisk og teleologisk forståelse av europeisk etterkrigshistorie.⁶ Peter van Ham beskriver det han kaller for EUs *tillblivelsesmyte*, slik:

Det var en gang noen slemme stater som ikke var så glade i hverandre, og sågar utkjempet blodige kriger. Så kom EU-feen og viste dem hvordan de kunne samarbeide, først om kull og stål, og siden om andre ting også. I dag tenker Euro-menneskene med forundring på sine ignorante og aggressive forfedre, og de lever lykkelig i alle sine dager.⁷

Spørsmålet er hva som skjer idet idéen om EU skiller lag med virkelighetens EU, eller unionen skulle miste sin "aura av progressivitet", som var Mark Gilberts frykt?

Avisforsider med gummibåter fylt til randen med flyktninger, eller døde barn på Middelhavets

Flyktningestrømmen mot Europa setter EU overfor sikkerhetsutfordringer deres forsvarssamarbeid i utgangspunktet ikke var tenkt for.

Spørsmålet er hva som skjer idet idéen om EU skiller lag med virkelighetens EU.

strenger, har gjort det stadig vanskeligere å snakke om EUs normative appell og evne til å lede gjennom eksempelets makt. Det er vanskelig for EU å opprettholde fredsmyten når man hestehandler med totalitære regimer og nekter å hjelpe folk i nød. EU har heller aldri helt lykkes med sine ambisjoner om en helhetlig tilnærming til sikkerhet, hvor sivile og militære virkemidler skulle virke sammen i en slags hellig symbiose. Det syntes klart allerede før *helhetlig tilnærming* som dogme gikk av moten.⁸

Til tross for at EU, i likhet med de fleste andre internasjonale organisasjoner og stater, ikke lyktes med å utvikle hverken institusjoner, kapasiteter eller operasjoner med reell sivil-militær integrasjon, har unionen imidlertid lykkes med en annen form for

helhetlig tilnærming. Mens man i Brussel er mest opptatt av å snakke om PESCO, har nemlig det praktiske sikkerhetssamarbeidet i EU dreid seg stadig mer om å styrke Europas yttergrenser mot hybride trusler, som masseinnvandring og terrorisme. Etter først å ha overlatt flyktningproblemet til randstater som Hellas og Italia, satte EU i gang Operasjon Sophia i 2014, som best kan beskrives som en kystvaktoperasjon eller grensekontroll til sjøs. EU erstattet og styrket også det gamle FRONTEx, EUs organ for koordinering av grensekontroll, med en European Border Security and Coast Guard Organisation, i 2016.

Så under press har den sikkerhetspolitiske integrasjonen igjen fått vind i seilene. Og det er snakk om utvikling av reelt hybride kapasiteter i skjæringspunktet mellom forsvar og justis, som felles kystvakt og grensekontroll, i tillegg til stadig tettere samarbeid innen blant annet etterretning. Men det er altså snakk om en helt annen type helhetlig tilnærming enn for 15 år siden – og egentlig en helt annen form for sikkerhets- og forsvarssamarbeid enn det som opprinnelig var tanken med CSDP.

Javier Solana kan stå som eksempel på at enkeltindivider kan ha en betydelig innflytelse på utfallet av internasjonale forhandlinger.

Nesten uten at noen har bemerket det, har EU rettet sikkerhetsfokuset innover istedenfor utover. Det kan ha konsekvenser for utenforlandet Norge.

Konklusjon: Konsekvenser for Norge

Som denne statusoppdateringen på CSDP-samarbeidet har vist, har Norge foreløpig lite å frykte fra avtalen om å gå videre med permanent strukturert samarbeid, eller PESCO. Det er lite som tyder på at dette er starten på noe tettere form for samarbeid innenfor en eksklusiv indre kjerne av stater, slik Lisboa-traktaten legger opp til. Norges status og rolle som tredjeland, er derfor uendret, all den tid alle EUs medlemsstater skrev under på avtalen, med unntak av Storbritannia (på vei ut), Danmark (deltar ikke

i EUs militære samarbeid) og Malta. PESCO dreier seg dessuten først og fremst om materiellsamarbeid.

Men i og med BREXIT mister Norge en viktig alliert og meningsfelle inn i CSDP. Dette kan få betydning på sikt dersom Frankrike og Tyskland klarer å bli enig om felles skritt mot en tettere forsvarsunion. Det er lite som tyder på at slik enighet vil oppstå med det første. Paris og Berlin snakker forbi hverandre i spørsmål om strategisk autonomi og har så langt hatt helt forskjellig syn på hva målsetningen med CSDP skal være.

Dersom CSDP skulle få en mer prominent rolle i forsvaret av Europas yttergrenser derimot, slik vi ser tendenser til, vil det imidlertid kunne ha konsekvenser for Norge. Forpliktende samarbeid blir viktigere nå enn da CSDP handlet om krisehåndtering utenfor

Europas grenser. En militarisering av grensekontroll endrer også Schengen-samarbeidet ved at det skapes tettere koblinger mellom justis- og forsvarssamarbeid. Det vil være uproblematisk for medlemsstatene, men mer utfordrende for et land som Norge, som kun har halvveis tilgang til hva som foregår i Brussel og har ulike former for tilknytning avhengig av politikkområde.

Denne gradvise dreiningen av sikkerhets- og forsvarssamarbeidet i EU er imidlertid et uttrykk for en langt viktigere utvikling, som til nå har fått lite oppmerksomhet. 20 år etter St-Malo avtalen, er CSDP knapt til å kjenne igjen. Borte er tilsynelatende ambisjonene om å stabilisere Europas nabolag, med militære virkemidler om nødvendig. Mye kan kritiseres ved operasjonene EU gjennomførte på Balkan, i Kongo, Tsjad og Den sentralafrikanske republikk, men de viste et EU som var villig til å ta ansvar utover Europas grenser. Vel har Europa andre sikkerhetsutfordringer å stri med for øyeblikket, og utvilsomt er det slik at EU må tilpasse seg disse. Samtidig har EUs røtter som et fredsprosjekt vært

med på å befeste unionens anselige maktposisjon i en verden hvor frontene blir stadig steilere.⁹ Å kaste vrak på denne arven vil være et historisk feiltrinn. Verden trenger at EU fortsetter å ta et sikkerhetsansvar, også utenfor Europa.

Sluttnoter:

- ¹ For en dybdeanalyse av ESS og omstendighetene rundt, se Per M. Norheim-Martinsen, «EU Strategic Culture: When the Means Becomes the End.» *Contemporary Security Policy* 32/3: 517-534 (2011).
- ² ESDI (European Security and Defence Identity), en slags idémessig forløper til ESDP (European Security and Defence Policy), som CSDP opprinnelig ble kalt, var et amerikansk initiativ for å styrke den europeiske pilaren i NATO.
- ³ På det som senere har blitt kalt sjokoladepmøtet i juni 2003, foreslo Tyskland, Frankrike og Belgia å opprette et eget militært EU-hovedkvarter i forstaden Tervuren utenfor Brussel. Dette og senere forsøk på å opprette såkalte autonome kapasiteter har blitt blokkert av Storbritannia, med støtte fra USA.
- ⁴ Per Martin Norheim-Martinsen, «Årets pris er riktig og viktig.» *Dagens næringsliv*, 7. desember 2012.
- ⁵ Særlig begrepene sivil makt og normativ makt var på et tidspunkt gjenstand for mye diskusjon. Se f.eks. Ian Manners, «Normative Power Europe Reconsidered: Beyond the Crossroads.» *Journal of European Public Policy* 13, nr. 2 (2006); «Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?» *Journal of Common Market Studies* 40, nr. 2 (2002); Richard G. Whitman, *From Civilian Power to Superpower? The International Identity of the European Union* (London: Macmillan, 1998); *Normative Power Europe: Empirical and Theoretical Perspectives* (Basingstoke: Palgrave, 2011).
- ⁶ Mark Gilbert, «Narrating the Process: Questioning the Progressive Story of European Integration.» *Journal of Common Market Studies* 46, nr. 3 (2008).
- ⁷ Peter van Ham, «Europe's Strategic Culture and the Relevance of War.» *Oxford Journal of Good Governance* 2, nr. 1 (2005): s. 39.
- ⁸ Jfr min analyse av EU som en strategisk aktør i Per Martin Norheim-Martinsen, *The European Union and Military Force: Governance and Strategy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2013).
- ⁹ Se Andrew Moravcsik, «Europe Is Still a Superpower.» *Foreign Policy*, 13. april 2017.